Litteraturöversikt

TITEL:
”Vår seger var också er”: Sverige och befrielsekampen i södra Afrika
FÖRFATTARE:
Bengt Säve-Söderbergh
FÖRLAG:
Atlas, Bookwell, Finland 2014

På kursgårdar och seminarier lades grunden. Det var här som södra Afrikas befrielserörelser kunde lära sig allt de skulle behöva tillämpa när segern väl var deras: partiorganisation, allmänna val, samhällsuppbyggnad, facklig verksamhet – det som behövdes för en ny stat med demokratiska och frihetliga ambitioner. Det kalla krigets Sovjetunionen hjälpte till med vapen av egennytta, men det var Sverige som gjorde allt det övriga, nödvändiga, som försörjning och transporter, och som drog med sig andra länder i norra Europa.

Om detta, om kampen och hjälpen utifrån, skriver Bengt Säve-Söderbergh, en av dem som verksamt och outtröttligt var med, verkade och berättade. De var socialdemokrater med en drivande Olof Palme och partivänner från LO, men, som författaren erinrar om, även folkpartisterna Ola Ullsten och David Wirmark, missionärer med Gunnar Helander som banérförare, författare som Per Wästberg, publicister som *Dagens Nyheters* Herbert Tingsten och journalister som Anders Johansson.

Någon mera instruktiv bok om södra Afrikas utveckling står f n inte att läsa. Den tar parti men blundar inte för vad som sedan hänt. Mycket har efter befrielsen gått snett i korruption och felslut. Tur att det åtminstone finns ett hoppfullt undantag: Botswana.

TITEL:
My Promised Land: The Triumph and Tragedy of Israel
FÖRFATTARE:
Ari Shavit
FÖRLAG:
Spiegel & Grau, New York 2013

Boken har kallats för den episka historieskrivning som Israel förtjänar. Författaren, själv fredsvän, följer sina förfäder och genomkorsar det lilla landet med sin sammanträngda befolkning i ett försök att genom intervjuer beskriva och förstå de mänskliga öden som har skapat dagens Israel med dess förtrampade men växande arabiska minioritet Hur detta rastlösa land ska överleva är hans gnagande fråga.

Zionismen, enkel och grym, ledde en av världens mest utsatta nationer till en av de farligaste platserna på jorden. Resultatet: en fästning med sina kärnvapen och olagliga bosättningar, där judisk extremism och islamisk fanatism föder varandra. Israels segerkrig 1967 och segern i sista stund 1973 ses här som vändpunkten till något sämre. På plussidan ett starkt land i färd med att reformera sig efter en tid av felslaget ledarskap; på minussidan det vildare Mellersta Östern som ett isolationistiskt Israel i farlig eskapism och förnöjsamhet har vänt ryggen.

Suggestivt liknas Israels folk vid den hoprafsade besättningen i en film där handlingen är oförståelig, manusförfattaren har blivit galen, regissören har rymt och producenten gjort bankrutt. Men fortfarande pågår en biblisk produktion, kameran rullar, och vi ser dem som kom till denna strand,

som håller sig fast där och lever där. Vad som än ska hända.

TITEL:
Sovereignty & the Responsibility to Protect: A New History
FÖRFATTARE:
Luke Glanville
FÖRLAG:
The University of Chicago Press, Chicago and London 2014

Det senaste decenniet har fött ett nytt begrepp till skydd för mänskliga rättigheter. Regeringar har ställts inför kravet att värna medborgarna genom ”ansvaret att skydda” (Responsibility to Protect), populärt känt som R2P. Landmärken, när det gäller förhållandet mellan staters suveränitet och deras åtaganden, är FN:s toppmöte 2005 och, sex år senare, säkerhetsrådets resolution 1973 om väpnat ingripande för att rädda hotade civila i revoltens Libyen.

Resonemangen bröt mot staters traditionella rättigheter, har det sagts och sägs fortfarande. Suveräna stater hade rätt att styra som de ville utan ingripanden från omvärlden, det framgick ju av FN:s stadga. Det är riktigt att detta uttryckligt och otvetydigt slogs fast vid grundandet 1945 till stor tillfredsställelse för nya och blivande postkoloniala stater som äntligen fick bestämma i eget hus. Men det var faktiskt första gången, konstaterar en australiensisk forskare i denna lärda utredning.

I själva verket började redan på 1500-talet tänkare hävda att suveränitet medförde ansvar. Det westfaliska systemets nationella rättigheter innehöll krav på tolerans mot religiösa minoriteter. Att suveränitet även betyder ansvar gjordes gällande av både anhängare av den absoluta monarkin och den allmänna folkviljan. R2P vilar på gammal europeisk grund.

TITEL:
No Place to Hide: Edward Snowden, the NSA and the Surveillance State
FÖRFATTARE:
Glenn Greenwald
FÖRLAG:
Hamish Hamilton, London 2014

Vi står vid ett vägskäl. Internet som tycktes ge människor möjligheter att kommunicera som aldrig förr har också visat sig kunna fungera som ett verktyg för förtryck. Valet kommer att står mellan ett tyranni utan like och individuell/politisk frihet, hävdar frilansjournalisten Glenn Greenwald, som 2013 nådde ut i världen med Edward Snowdens avslöjanden.

Det var till honom som den då 29-årige datasexperten hade vänt sig med sitt utbud av enorma mängder dokument som avslöjade hur långt amerikanska NSA hunnit kartlägga av strängt taget hela jordens internettrafik. Det handlar faktiskt om allt annat än att avslöja terrorister. Människor har inte förstått hur särskilt allvarligt det är att myndigheten fångar upp s k metadata. Vem ringer dig där du är, varifrån, hur ofta och hur länge? Privatlivet är borta.

Boken inte bara presenterar en uppsjö av bevis på USA:s framfart, allt värre under Barack Obamas tid i Vita huset, utan ger också en bild av hur ”whistleblowers” försöker skydda sig mot statens långa arm. I författarens ögon är Snowden en hjälte som inte minst amerikanska journalister borde sluta upp kring. I stället skildrar han förbrittrat hur många som, särskilt i de stora USA-tidningarna, vände sig mot avslöjanden som kunde störa deras goda relatio-

ner med makthavarna. Av pressens frihet har blivit ett symbiotiskt förhållande.

TITEL:
The People's Republic of Amnesia: Tiananmen Revisited
FÖRFATTARE:
Louisa Lim
FÖRLAG:
Oxford University Press, New York 2014

Kina lider av minnesförlust. Det är den samlade bild som bokens författare, en kinesisk journalist bosatt i USA, har skapat genom en serie vittnesbörd med utgångspunkt i massakern på demonstranter på Tiananmen, det stora torget i Pekings mitt vid ”den himmelska fridens port”. Vad som hände den gången, den 4 juni 1989, har regimen gjorts sitt yttersta för att skriva ut ur historien. Med hårda straff, censur, materiell standarhöjning och massdemonstrationer mot Japan har man fått människor att glömma.

Somliga har mutats att inte protestera mot övergreppen, några mödrar håller minnet levande av sina ihjälskjutna och –slagna söner. Men väldigt många deltar i en sammansvärjning mot det förflutna, varken vill eller kan veta vad som skedde när Deng Xiaoping skapade stabilitet med arméns vapen mot det egna folket. På gatorna trängs BMW, Audi och Mercedes, skyltfönstren lockar med Louis Vuitton och Gucci, det materiella har tagit sitt grepp om nationen sedan Deng satte ny fart på det kinesiska undret.

Vad världen inte visste, och som här avslöjas, är att händelserna på Tiananmen omgående utlöste samma sak i Tianfu Square i Chengdu, huvudstaden i Sichuan, provinsen med den heta maten. Och 2010 rapporterades 180 000 ”masshändelser” runt Kina. Jätten dallrar.

TITEL:
Syrien brinner: Hur revolutionen mot Assad blev ett inbördeskrig
FÖRFATTARE:
Aron Lund
FÖRLAG:
Silc förlag, Stockholm 2014

Aron Lund rör sig stadigt i en svår miljö. Outtröttlig tar han läsaren med på en mardrömsvandring i det elände som heter Syrien. Det blir inte endast en kronologi över de religiösa och sociala motsättningar som får landet att ”krylla av identiteter” och fört det från folkliga protester till grymt våld, när härskaren Bashar el-Assad släppt loss elden mot sitt splittrade folk. Texten är full av pregnanta formuleringar om den ”djupa” statens nätverk: ”en privatiserad diktatur”, ”en kollaps i slow motion”, en regim som sedan 2011 ”lever på lånad tid”. Eller ska den rent av vinna?

Författaren ger inget svar, det kan man inte begära, men tecknar inte minst det spel av omgivande makter, stora och andra, som inramar Syriens blodiga kris. Till dem hör staterna söder om Persiska viken – Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Qatar, Bahrain och Oman. Om de sex har Bitte Hammargren radat kunskaper i sin nya bok *Gulfen – en framtida krutdurk* (Leopard 2014). Alla skräms de av shiiters växande makt men ännu mer av hotet från en av flera av dem omhuldad al Qaida-avläggare, född med det lite gammaldags namnet ”Islamiska staten i Irak och Levanten” – idag IS.

Böckerna anmälda av Olof Santesson.